

Tiesvedības finansējums no trešās personas

Edvarts Pauls Indārs

PwC Legal jurists

Ārvalstu tirgos ir dažādi tiesvedības finansēšanas modeļi. Papildus iepriekš analizētajam modelim, kur prasītāja tiesvedību finansē institucionāls tiesvedības finansētājs – investīciju fonds, kas specializējas tiesvedību finansēšanā, šā raksta ietvaros apskatīsim pieejamās minētā finansējuma avota alternatīvas. Apskats aptvers dažus no mazāk apzinātiem un dažkārt neordināriem tiesvedības finansējuma avotiem, kuru veiksmīga apgūšana mazinātu to gadījumu skaitu, kad tiesvedības dalībnieka iespējas aizsargāt savas tiesības tiesā ierobežo finansējuma trūkums.

Pūļa tiesvedības finansējums

Lai gan tradicionāli pūļa finansēšana sabiedrībā asociējas ar sākotnējā kapitāla piesaisti uzņēmējdarbības ideju attīstīšanai ar interneta platformu starpniecību, praksē nav šķēršļu šo pašu finansēšanas modeli attiecināt arī uz prasības kā investīciju objekta finansēšanu.

Pūļa tiesvedības finansēšanas modelī prasītājs izvieto publisku paziņojumu par savu ieceri celt tiesā prasību un prezentē savu pozīciju plašam un publiskam privāto finansētāju lokam (*retail investors*). Privātie finansētāji iepazīstas ar publicēto informāciju un samaksā potenciālajam prasītājam daļu no nepieciešamā finansējuma, iegūstot tiesības uz daļu no veiksmīgas tiesvedības rezultātā iegūstamā labuma. Vienlaikus privātie investori uzņemas risku, ka ar prasību vēlamais rezultāts var arī netikt sasniegts. Tādējādi šis modelis fundamentāli neatšķiras no šā raksta pirmajā daļā apskatītā trešās personas tiesvedības finansējuma modeļa, kur ieguldītājs ir institucionāls fonds.

Galvenās atšķirības ir saistītas ar finansētāja struktūru. Pūļa finansējuma gadījumā tiesvedību finansē liels skaits privāto investoru, no kuriem katrs piešķir prasītājam nelielu daļu no tiesvedības finansēšanai nepieciešamās summas. Turpretī institucionāla investora gadījumā viens vai daži investori piešķir visu nepieciešamo finansējumu. Tiesvedības pūļa finansēšanas modeli veiksmīgi īsteno vairākas interneta platformas, tostarp [LexShares](#), kura ASV darbojas kā starpnieks starp privātajiem investoriem un prasītājiem.

Jāpiebilst, ka pūļa finansēšana nereti noris kā labdarība, piemēram, ja netaisnība ir darīta zināma sabiedrībai un prasītājs tiesvedību finansē no ziedojumiem. Tas ir novērojams arī Latvijā, kur ziedojumus (tostarp tiesvedības izdevumu finansēšanai) pieņem, piemēram, “Sabiedrība par atklātību – Delna”.

Tiesvedības fonds

Mazi un vidēji uzņēmumi var kļūt par atbildētājiem tiesvedības procesā un nespēt patstāvīgi segt visus tiesāšanās izdevumus. Šāda riska mazināšanai var kalpot vairāku uzņēmumu iepriekš izveidots kopējs tiesvedības fonds, kas paredzēts gadījumiem, kad kāds no fonda dalībniekiem kļūst par atbildētāju un/vai prasītāju tiesvedības procesā.

Lai gan tiesvedības fonda kā finansējuma avota vēsture sakņojas cīņā par cilvēktiesību aizsardzību, šādu tiesvedības finansēšanas modeli iespējams vienlīdz efektīvi piemērot arī privātiem uzņēmumiem, īpaši nozarēs ar lielu tiesvedības risku.

Veiksmes honorārs

Iespējams ir arī tāds tiesvedības finansēšanas modelis, kur tiesvedības ietvaros tās dalībnieks vienojas ar juridiskās palīdzības sniedzēju par veiksmes honorāru. Proti, prasītājs vai atbildētājs saņem “bezmaksas” juridisko palīdzību un tikai finansiāli veiksmīga tiesvedības iznākuma gadījumā daļu no iegūtā labuma, piemēram, 10% no piedzītā parāda vai kaitējuma atlīdzības, kas saņemta uz tiesas sprieduma pamata, izmaksā juridiskās palīdzības sniedzējam.

Faktiski veiksmes honorāra modelis darbojas ļoti līdzīgi tradicionālam trešās personas finansējuma modelim, kur finansētājs ir ieguldījumu fonds. Šeit gan fonds netiek piesaistīts un “ieguldījumu” veic juridiskās palīdzības sniedzējs, atvēlot tiesvedībai savu laiku un cilvēkresursus, un par to nesaņemot atlīdzību, ja tiesvedības iznākums ir neveiksmīgs.

Jāpiebilst, ka veiksmes honorārs ir visplašāk izmantotais no šajā rakstā apskatītajiem finansēšanas modeļiem.

Tiesvedības (juridisko izdevumu) apdrošināšana

Visbeidzot jāpiemin juridisko izdevumu apdrošināšana kā alternatīvs tiesvedības finansēšanas avots. Kā uz to norāda apdrošināšanas produkta nosaukums, apdrošināšanas objekts šādā apdrošināšanas līgumā ir izdevumi, kas apdrošinātājam var rasties tiesvedības rezultātā.

Apdrošināšana kā tiesvedības finansējuma modelis līdzinās tiesvedības fondam, jo arī šeit finansējums netiek nodrošināts konkrētam tiesvedības procesam, bet gan tiek uzkrāts, pirms prasība tiesā vispār tiek celta. Atšķirībā no tiesvedības fonda, finansējuma saņēmējs maksā apdrošināšanas prēmiju apdrošināšanas sabiedrībai, nevis iemaksu kopējā fondā, lai gan abos gadījumos finansējumu ne vienmēr nākas izmantot un izdevumi ir neliela daļa no rezultātā pieejamā finansējuma. Arī apdrošināšanās modelī tiesvedību faktiski finansē trešā persona, nevis

pats lietas dalībnieks no saviem līdzekļiem. Kā izriet no publiski pieejamās informācijas, arī Latvijā apdrošinātāji piedāvā šādu apdrošināšanas produktu.

Noslēgums

Tiesvedība lietas dalībniekam ne vienmēr jāfinansē no saviem naudas līdzekļiem, jo tirgū ir pieejami dažādi tiesvedības finansēšanas modeļi, kur tiesvedību iespējams finansēt no trešās personas līdzekļiem.

Tiesvedības finansētājam un finansējuma saņēmējam ieteicams pirms finansējuma piešķiršanas/saņemšanas piesaistīt pieredzējušus un zinošus speciālistus, kuri sniegs padomu un uzraudzīs gan darījuma ekonomisko jēgu un riskus, gan pārliecināsies par to, ka netiek aizmirsts par juridiskiem apsvērumiem un piemērojamiem normatīvajiem aktiem.